

ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ กับ ฌอง ปอล ซาทร์

A Comparative Study of Freedom Concept in Karl Marx and Jean Paul Sartre

ประพนธ์ ตรีจันทร์ทอง, ดร. เมธา หริมเทพาธิป และ ศจ. กิรติ บุญเจือ
Paphot Theejanthong, Dr. Metha Harimtepathip and Prof. Kirti Bunchua
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Suan Sunandha Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ กับ ฌอง ปอล ซาทร์ วิธีการศึกษาเป็นแบบเชิงคุณภาพ อันประกอบด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลในประเทศและจากแหล่งข้อมูลต่างประเทศ เป็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยนำเสนอแบบเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า มากซ์และซาทร์เห็นร่วมกันว่าวัตถุประสงค์ด้านอัตถิภาวนิยมควรเป็นไปเพื่อการยกย่องคุณค่าอัตถิภาวะของมนุษย์ แต่ในตอนท้ายมากซ์กลับเอาคุณค่าแห่งอัตถิภาวะของมนุษย์เข้าอยู่ภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจ ทำให้เสรีภาพของมนุษย์ถูกจำกัด อันยภาวะของมากซ์อิงอยู่กับเสรีภาพทางสังคม โดยเฉพาะสังคมชนชั้นกรรมาชีพและนายทุน ส่วนอันยภาวะของซาทร์อิงอยู่กับเสรีภาพในส่วนปัจเจกชนโดยมาพร้อมกับความรับผิดชอบ

คำสำคัญ: แนวคิดเสรีภาพ, คาร์ล มากซ์, ฌอง ปอล ซาทร์

Abstract

This research aimed to compare the concepts of freedom between Karl Marx's concept and Jean-Paul Sartre's concept. It was a qualitative research by documentary research. Data were collected from secondary sources in the country and outside the countries. To be analysis and synthesis by presenting like description

The results of research were found that both Karl Mark's concept and Jean-Paul Sartre's concepts agreed that objectives of existentialism should focus on respecting value of human's existential. However, at the end, Mark argued that the value of human's existential was influenced by economic which was caused of humanistics freedom to be limited. Anymore, Alienation had accorded that Mark's concept depended on the freedom of society as a whole which was especially found in societies of proletariats and capitalists. In contrast, Alienation had accorded to Sartre's concept depended on individual freedom which have come together with responsibility.

Keywords: Freedom, Karl Marx, Jean-Paul Sartre

Received: 2019-07-04

Revised: 2019-11-05

Accepted: 2019-11-29

บทนำ

การถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดของมากซ์กับซาทร์ ได้รับความสนใจในแวดวงปรัชญาเป็นอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา (Brenkert, 1979) ฌอง ปอล ซาทร์ (Jean Paul Sartre, 1905-

1980) เป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เป็นนักเขียนรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม ที่ปฏิเสธการรับรางวัลในปี ค.ศ. 1964 เขาเป็นบิดาของอัตถิภาวนิยม หรือ เอ็กซิสเทนเชียลิซึม (Existentialism) ผู้ที่สนใจศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยมส่วนหนึ่งเกิดจาก

เนื้อหาทางปรัชญาที่สำคัญเกี่ยวกับ “เสรีภาพ” (Freedom) ซาทร์ ยืนยันว่า “เสรีภาพคือแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์” (Sartre, 1972) แต่เมื่อต้องการศึกษาเสรีภาพตามทรรศนะของซาทร์ สิ่งที่เกี่ยวข้องไม่ได้ก็คือ ผู้ศึกษาจะต้องสนใจใคร่รู้ในเรื่องของความรับผิดชอบด้วย แนวคิดที่ว่าด้วยความรับผิดชอบของซาทร์ (Sartre’s concept of responsibility) ที่ถูกกล่าวถึงในปรัชญาอัตถิภาวะนิยมนี้คือแนวคิดที่ควบคู่ไปกับเสรีภาพประดุจเหรียญสองด้านที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้เพราะเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้นการทบทวนและวิเคราะห์วรรณกรรม ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบของซาทร์ด้วยเพื่อให้เนื้อหาและแนวการวิเคราะห์มีความสมบูรณ์และเข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ ดังที่ซาทร์ได้เสนอไว้เพราะซาทร์เห็นว่าเสรีภาพมิใช่คุณสมบัติที่มนุษย์ปรารถนาหรือใฝ่ฝัน แต่มันกลับเป็นข้อเท็จจริงของชีวิตมนุษย์เอง ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็นแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ เมื่อต้องการเข้าใจแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ในทรรศนะของซาทร์ ก็ต้องศึกษาและขบคิดเรื่องเสรีภาพให้แตกฉาน

แม้ว่าจะมีนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศให้ความสนใจศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์และซาทร์ แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่าจะมีงานวิจัยที่นำเอาแนวคิดเรื่องเสรีภาพของนักปรัชญาทั้งสองท่านมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์และซาทร์ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ประเด็นที่จะศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพในแนวทางดังกล่าวนี้ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องเสรีภาพของมาร์กซ์และซาทร์ในมุมมองเชิงเปรียบเทียบซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษางานปรัชญาของมาร์กซ์และซาทร์ในแวดวงวิชาการไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์ กับ ฌอง ปอล ซาทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ อันประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลในประเทศและจากแหล่งข้อมูลต่างประเทศ ข้อมูลปฐมภูมิได้แก่หนังสือต่างๆ ที่ มาร์กซ์ และ ซาทร์ เขียนขึ้นเอง และมีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ ในส่วนหนังสือของ มาร์กซ์ เช่น หนังสือเรื่อง Selected Writings (1977) แปลโดย McLellan เป็นต้น ในส่วนหนังสือของซาทร์ เช่น หนังสือเรื่อง Being and Nothingness (1972) แปลโดย Barnes เป็นต้น เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้ครบถ้วนแล้วก็ได้นำข้อมูลเหล่านี้มาศึกษาทบทวนวิเคราะห์หลักปรัชญา แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์ และแนวคิดเสรีภาพของฌอง ปอล ซาทร์ เพื่อสร้างความเข้าใจในปรัชญาเรื่องเสรีภาพจากแนวคิดของนักปรัชญาทั้งสองท่าน

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มาร์กซ์ มีแนวคิดที่สำคัญ 2 เรื่อง ได้แก่ เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ และเสรีภาพของชนชั้นนายทุน

1) เสรีภาพของชนชั้นกรรมาชีพ ชนชั้นกรรมาชีพเกิดอัญญภาวะจากการใช้แรงงานในระบบสังคมทุนนิยม เนื่องจากกิจกรรมการผลิตหรือขบวนการผลิตที่เป็นอัญญภาวะ มากข้ออธิบายไว้กระจำจัตว่า

“ประการแรกคือว่า แรงงานนั้นเป็นสิ่งนอกตัวผู้ใช้แรงงาน หมายความว่า มันไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของเขา และแรงงานไม่ได้ยืนยันตัวเขาแต่กลับปฏิเสธตัวเขา เขารู้สึกเป็นทุกข์ไม่เป็นสุข ไม่ได้พัฒนาพลังทางร่างกายและจิตใจอย่างเสรี แต่กลับทรมาณร่างกายและทำให้จิตใจเขาเสื่อมลง.. เขารู้สึกสบายใจอบอุ่น ใจเมื่อเขาไม่ได้ทำงานและเมื่อเขาทำงานเขาก็รู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้น งานของเขาจึงไม่ใช่งานที่เขาทำโดยสมัครใจแต่ถูกบังคับเป็นแรงงานบังคับลักษณะอัญญภาวะของมันเห็นได้ชัดเจนจากข้อเท็จจริงที่ว่าทันที

ที่ไม่มีอะไรมาบังคับ แรงงาน งาน นี้จะถูกเลี้ยง เหมือนกับว่ามันคือโรคระบาด แรงงานภายนอก หรือแรงงานซึ่งทำให้คนกลายเป็นสิ่งภายนอก ตัวเองนั้นเป็นแรงงานของการสังเวทตัวเอง แรงงานแห่งการทรมาณตัวเอง และประการสุดท้าย ลักษณะของงานซึ่งเป็นสิ่งภายนอกตัวของผู้ใช้แรงงาน คือว่ามันไม่ใช่งานของเขาแต่เป็นงานของผู้อื่น ในขณะที่ทำงานเขามีได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวเขา แต่เป็นของผู้อื่น” (Easton and Guddat, 1967)

ประการที่สอง ธรรมชาติของมนุษย์อีกอย่างหนึ่งคือ มนุษย์เป็นสัตว์แห่งสังคม

“...ปัจเจกชนคือสัตว์แห่งสังคม การแสดงออกของชีวิตของเขานั้นถึงแม้ว่าจะดูเหมือนไม่ใช่รูปแบบของการส่งออกทางสังคมซึ่งดำเนินไปในความสัมพันธ์กับผู้อื่นก็ตาม มันก็เป็นการแสดงออกของชีวิตแห่งสังคม ชีวิตแห่งปัจเจกชน และชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นไม่ได้แตกต่างกัน...”

ประการที่สาม ลักษณะอย่างหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์คือ มนุษย์เป็นผู้ที่ผลิตเพื่อหาปัจจัยในการดำรงชีวิต การผลิตของเขาเป็นไปอย่างเสรี ฉับพลัน และเป็นสากล การผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการอย่างหนึ่งของร่างกายจะนำไปสู่ความต้องการใหม่ ศักยภาพใหม่ เพื่อให้มนุษย์สามารถในการทำให้เป็นความเป็นจริงขึ้นมา เมื่อสนองความต้องการนี้แล้วมันก็จะสร้างความต้องการหรือศักยภาพใหม่ขึ้นมาอีก เป็นเช่นนี้เรื่อย ๆ มากซ์เชื่อว่า ศักยภาพของมนุษย์นั้นไม่มีขอบเขตจำกัด

มากซ์กล่าวว่า “ชนชั้นกรรมาชีพผู้ใช้แรงงานจะมีความสัมพันธ์ที่เป็นอัญภาวะกับผลผลิตของกิจกรรมของเขาได้อย่างไร ถ้าหากว่าเขาไม่ได้มีอัญภาวะจากตนเองในกิจกรรมของการผลิต ทั้งนี้เพราะผลผลิตเป็นเพียงผลลัพธ์ของกิจกรรมหรือการผลิต” ดังนั้นผลผลิตที่เป็นอัญภาวะจึงเป็นเพียงผลลัพธ์ของแรงงานที่เป็นอัญภาวะ หรือกิจกรรมการผลิตที่เป็นอัญภาวะ ถ้า

หากไม่มีกิจกรรมการผลิตที่เป็นอัญภาวะก็จะมีผลผลิตที่เป็น อัญภาวะ

สำหรับอัญภาวะจากชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์ของมนุษย์นั้น มาร์กกล่าวว่าเป็นการอนุมานจากอัญภาวะของแรงงานและอัญภาวะของผลผลิต อัญภาวะจากชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์มนุษย์นั้นเป็นลักษณะที่สามของแรงงานที่เป็นอัญภาวะ กล่าวอีกอย่างหนึ่งโดยเหตุที่แรงงานที่เป็นอัญภาวะนั้นทำให้ผลผลิตกลายเป็นผลผลิตที่เป็นอัญภาวะ ทำให้มนุษย์มีอัญภาวะจากกิจกรรมแห่งการผลิต หรือจากตัวเอง ดังนั้นแรงงานที่เป็นอัญภาวะ จึงทำให้มนุษย์มีอัญภาวะจากชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์มนุษย์

อัญภาวะจากเพื่อนมนุษย์เป็นผลโดยตรงของอัญภาวะจากผลผลิตของแรงงาน อัญภาวะจากกิจกรรมการผลิตของชีวิตและอัญภาวะจากชีวิตแห่งเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง อัญภาวะจากเพื่อนมนุษย์เป็นการแสดงออกมาในภาคปฏิบัติของอัญภาวะจากกิจกรรมการผลิตและผลผลิตของมนุษย์

2) เสรีภาพของชนชั้นนายทุน มากซ์

อธิบายว่าสังคมทุนนิยมทำให้มนุษย์ถูกแบ่งออกจากกันเป็นสองชนชั้น คือ ชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นชนชั้นที่ควบคุมปัจจัยในการผลิตและชนชั้นกรรมาชีพซึ่งเป็นชนชั้นที่จำเป็น ต้องขายศักยภาพในการใช้แรงงานซึ่งความจำเป็นในการขายศักยภาพในการใช้แรงงานทำให้ชนชั้นกรรมาชีพไม่มีเสรีภาพ แต่เนื่องจากมากซ์ได้แสดงทรรศนะไว้ในงานเขียนบางแห่งว่าชนชั้นนายทุนก็ประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเช่นเดียวกันกับชนชั้นกรรมาชีพโดยไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน คำถามก็คือทำไมมากซ์ถึงคิดว่าชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพหรือเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามที่ชนชั้นนายทุนซึ่งอยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่มีอำนาจควบคุมปัจจัยการผลิตนั้นจะไม่มีเสรีภาพ เพราะถ้าหากพิจารณาลักษณะของชนชั้นนายทุนโดยทั่วไปก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าชนชั้นนายทุนเป็นชนชั้นที่มีเสรีภาพ เช่น ชนชั้นนายทุนมีเสรีภาพที่จะทำการผลิต จ้างผู้ใช้แรงงาน ใช้เงินซื้อสิ่งที่ตนปรารถนา ใช้เวลาเพื่อการพัฒนาตนเอง

ในด้านต่าง ๆ และ ชนชั้นนายทุนก็สามารถดำเนินชีวิตอย่างที่ตนเองเลือกได้อย่างเสรี ชนชั้นนายทุนไม่ต้องประสบกับสภาวะไร้เสรีภาพเหมือนกับที่ชนชั้นกรรมาชีพต้องประสบ คำถามต่อมาก็คือ การศึกษาเรื่องสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนเป็นเรื่องที่ไม่สม เหตุสมผลหรือไม่และมากซ์คิดอย่างไรกับเสรีภาพของชนชั้นนายทุนในลักษณะดังกล่าว คำตอบหนึ่งที่ปรากฏในงานเขียนของมากซ์ก็คือมากซ์ไม่ได้คิดว่าเสรีภาพของชนชั้นนายทุนในลักษณะดังกล่าวเป็นเสรีภาพที่แท้จริงของมนุษย์ควรจะมี มากซ์คิดว่าเสรีภาพลักษณะที่ชนชั้นนายทุนมีเป็นแค่เพียงคตินิยมของสังคมนิยมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้มนุษย์มีระบบความคิดที่สอดคล้องกับระบบการผลิตแบบทุนนิยมเท่านั้น มากซ์เขียนไว้ว่า

“ตราบเท่าที่พวกท่านประยุกต์มาตรฐานของความคิดทางชนชั้นกลางของพวกท่านเรื่องเสรีภาพ วัฒนธรรม กฎหมาย เป็นต้น มาวัดการล้มล้างทรัพย์สินของชนชั้นกลางที่พวกเราตั้งใจจะทำอย่างมาได้เคียงกับเราเลย ความคิดของพวกท่านเองนั้นแหละเป็นผลิตผลของเงื่อนไขของการผลิตแบบชนชั้นกลางและทรัพย์สินของชนชั้นกลางของพวกท่าน เช่นเดียวกับกับระบบกฎหมายของพวกท่านเป็นเพียงเจตจำนงของชนชั้นของพวกท่านที่สร้างขึ้นเพื่อทำเป็นกฎสำหรับทุกคน เจตจำนงที่ซึ่งลักษณะที่สำคัญและทิศทางของมันถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจของการมีอยู่ของชนชั้นของพวกท่าน” (Marx, 1977)

เมื่อมากซ์ปฏิเสธความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางซึ่งเป็นลักษณะที่ชนชั้นนายทุนมีในสังคมนิยมและคิดว่าเสรีภาพของชนชั้นกลางเป็นแค่เพียงสิ่งที่ชนชั้นกลางสร้างขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกลางเพียงชนชั้นเดียวเท่านั้น การวิพากษ์เสรีภาพของชนชั้นกลางของมากซ์จึงมีนัยว่าเสรีภาพที่มากซ์คิดว่าเป็นเสรีภาพที่แท้จริงที่มนุษย์ควรจะมีนั้นเป็นเสรีภาพที่ไม่ผูกติดกับผลประโยชน์ของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องใช้ได้กับมนุษย์ทุกคนในสังคมนิยม

เรื่องเสรีภาพของมากซ์ จึงเชื่อมโยงอยู่กับแนวคิดที่สำคัญของมากซ์หลายแนวคิด เช่น แนวคิดเรื่องการปฏิวัติ แนวคิดเรื่องชนชั้น แนวคิดเรื่องสังคมนิยมวิสต์ เป็นต้น การที่มากซ์กล่าวถึงสภาวะไร้เสรีภาพของชนชั้นนายทุนจึงเป็นการท้าทายคตินิยมในสังคมนิยมรวมทั้งความหมายของเสรีภาพของชนชั้นกลางในสมัยนั้น

สำหรับมากซ์แล้วชนชั้นนายทุนก็ไม่มีเสรีภาพเหมือนกับชนชั้นกรรมาชีพ เนื่องจากสังคมนิยมทำให้มนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นสองชนชั้นที่แตกต่างกัน ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพถูกบังคับให้ทำการผลิต ในขณะที่ชนชั้นนายทุนไม่ต้องทำการผลิตเมื่อชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตจึงเป็นไปได้เลยที่นายทุนจะมีเสรีภาพและสามารถพัฒนาตนเองผ่านการผลิตได้ เพราะเมื่อชนชั้นนายทุนไม่มีกิจกรรมในการผลิตการกระทำของชนชั้นนายทุนจึงไม่ได้มาจากลักษณะแก่นของมนุษย์ ซึ่งก็คือการเป็นผู้ผลิตที่สามารถผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระ แต่มาจากสาเหตุหรือเงื่อนไขภายนอกซึ่งก็คือกระบวนการและเงื่อนไขของสังคมนิยมที่แบ่งมนุษย์ออกเป็นสองชนชั้นและควบคุมให้มนุษย์ทั้งสองชนชั้นทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผลลัพธ์ก็คือทั้งสองชนชั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริงเพราะทั้งสองชนชั้นต่างก็ต้องตกเป็นทาสของกระบวนการของสังคมนิยม เมื่อกระบวนการในสังคมนิยมทำให้ชนชั้นนายทุนไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองในรูปแบบของการเป็นผู้ผลิตที่สามารถผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระได้อีกทั้งยังทำให้ชนชั้นนายทุนห่างเหินจากการมีกิจกรรมในการพัฒนาตนเองอย่างเสรีชนชั้นนายทุนจึงมีลักษณะไม่ต่างจากสัตว์ เพราะชนชั้นนายทุนไม่สามารถมีบทบาทเป็นผู้ผลิตที่ผลิตได้อย่างสากลและเป็นอิสระ และการกระทำของนายทุนไม่ได้มาจากแก่นของมนุษย์ผลลัพธ์ก็คือชนชั้นนายทุนไม่มีเสรีภาพ มากซ์คิดว่าสัตว์ไม่มีเสรีภาพ ถ้าหากชนชั้นนายทุนไม่แตกต่างจากสัตว์ชนชั้นนายทุนจึงไม่มีเสรีภาพ

2. แนวคิดเสรีภาพของฌอง ปอล ซาทร์ในทัศนะของซาตร์ มนุษย์เป็นอยู่โดยการเลือกด้วยตนเอง ไม่มีสิ่งใดมาบังคับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มาจากภายนอกหรือภายในตัวมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิเต็มที่ ๆ จะปฏิเสธหรือยอมรับสิ่งต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้เสรีภาพจึงไม่ใช่สิ่งที่แยกอยู่ต่างหาก แต่เป็นสัจของมนุษย์เป็นคุณสมบัติที่แยกไม่ได้ของมนุษย์ อาจพูดได้ว่าเสรีภาพก็คือ อสัจ (non-being) ดังนั้น อัจติภาวะของมนุษย์จึงอยู่ในสภาพที่เป็นความว่างเปล่า (nothing) ทั้งนี้ตามทัศนะของซาตร์ถ้าหากว่ามนุษย์เป็นหนึ่งสิ่งใด หรือมีลักษณะใดลักษณะหนึ่งตายตัว มนุษย์ก็จะมีเสรีภาพ เพราะธรรมชาติของมนุษย์คือการเปลี่ยนแปลงไปตามการเลือกอย่างเสรี ดังที่ซาตร์เองเน้นว่า “มนุษย์ไม่สามารถจะเป็นทาสบางเวลา และมีเสรีภาพบางเวลา แต่เขาจะต้องมีเสรีภาพตลอดเวลา หรือมิฉะนั้นก็ไม่มีเสรีภาพเสียเลย” (Sartre, 1976) อันเป็นการเน้นให้เห็นว่า มนุษย์ต้องมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์ ถ้าหากไม่มีเสรีภาพก็ไม่มิตลอดไปโดยสมบูรณ์เช่นเดียวกัน แต่ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็มีไม่มนุษย์เพราะมนุษย์คือเสรีภาพ

ความหมายของเสรีภาพมี 2 ลักษณะคือ ความหมายในเชิงปฏิเสธ (Negative side) และความหมายในเชิงปฏิฐาน (Positive side) ในเชิงปฏิเสธนั้นเสรีภาพหมายถึงการพ้นจากการขัดขวาง การแทรกแซง การบังคับ หรือการใช้อำนาจทางอ้อม ส่วนความหมายในเชิงปฏิฐาน เสรีภาพหมายถึงกระบวนการของการเลือกอย่างเสรีและการกระทำตามความคิดริเริ่มของตนเอง ทำให้ความตั้งใจ (Intention) ของตนเองปรากฏออกมาเป็นรูปธรรมและเป็นการกระทำ (Copleston, 1974)

ซาตร์เชื่อว่าเสรีภาพที่ไม่มีขอบเขตเป็นเสรีภาพที่เหลวไหลไร้ความหมาย ไม่สามารถทำให้จุดหมายของมนุษย์มีคุณค่าต่อมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ เสรีภาพต้องมากับความรับผิดชอบ โดยมีลักษณะความเป็นสากลแห่งมนุษย์ในปรัชญาแบบอัจติภาวนิยม เสรีภาพของเราขึ้นอยู่กับ

เสรีภาพของคนอื่นทั้งหมด และเสรีภาพของคนอื่นก็ขึ้นอยู่กับเสรีภาพของเราเช่นกัน เสรีภาพโดยส่วนรวมจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเสรีภาพของเอาก็คบคคลเป็นไปโดยไม่ขัดแย้งกัน การกระทำตามจุดมุ่งหมายของบุคคลหนึ่งเป็นไปได้โดยการกระทำนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อเสรีภาพในการกระทำของบุคคลอื่น มนุษย์ต้องเข้าใจว่าคุณค่าทั้งปวงขึ้นอยู่กับตัวมนุษย์เอง เจตจำนงอย่างเดียวกันที่ต้องมีอยู่คือเจตจำนงที่จะมีเสรีภาพ

3. เมื่อทำการเปรียบเทียบแนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ กับ ฌอง ปอล ซาทร์ พบว่า มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่าง ในส่วนที่คล้ายคลึงนั้นสรุปได้ว่า 1) มากซ์และซาตร์เห็นร่วมกันว่าวัตถุประสงค์ด้านอัจติภาวนิยมควรเป็นไปเพื่อการยกย่องคุณค่าอัจติภาวะของมนุษย์ 2) มากซ์และซาตร์สนใจศึกษาเสรีภาพในมนุษย์ อธิบายหลักปรัชญาเพื่อนำไปใช้จริง และได้อธิบายความเป็นไปของมนุษย์ในสภาพความเป็นจริงว่า มนุษย์สร้างประวัติศาสตร์จากการกระทำของมนุษย์เอง และการกระทำของมนุษย์นั้นถ้ามองในแง่ส่วนรวมจะเห็นว่าดำเนินไปตามวิธีการของการปฏิพัฒนา คือดำเนินไปด้วยความขัดแย้งในตัวเองเพื่อไปสู่จุดหมายที่ดีกว่าเดิม 3) มากซ์และซาตร์ นิยามอัจติภาวะ (alienation) ด้วยทัศนะเดียวกัน คือหมายถึง สภาวะของมนุษย์ที่ไม่ได้เป็น ไม่ได้รู้สึก หรือไม่ได้คิด อย่างที่สมควรจะเป็น จะรู้สึก จะคิด ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ดังนั้นจึงทำให้เกิดความไม่พอใจ หรือความรู้สึกว่าไม่ลงรอย ไม่เหมาะสมในสภาพที่เป็นอยู่ สภาพเช่นนี้ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกว่าคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตนไร้คุณค่าซึ่งเป็นสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจ จึงทำให้เกิดการดิ้นรนแก้ไขเพื่อทำให้ความเป็นมนุษย์ของตนกลับมามีคุณค่าขึ้นมา 4) มากซ์และซาตร์ยอมรับการปฏิวัติเพราะเชื่อว่าการปฏิวัติของชนชั้นกรรมชีพมีเป้าหมายไม่เฉพาะแต่การยึดอำนาจทางการเมืองของรัฐเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเสียใหม่ ล้มล้างมูลเหตุทางเศรษฐกิจซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทาง

สังคม อำนาจเด็ดขาดของชนชั้นกรรมาชีพไม่ใช่จุดหมายในตัวของมันเอง เป็นแต่เพียงระยะของการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้า หมายสุดท้ายคือ การล้มล้างชนชั้นทั้งปวง เพื่อสร้างสังคมที่ปราศจากชนชั้น และ 5) สังคมที่ปราศจากชนชั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการมีชนชั้นทำให้มีสภาพเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เมื่อปราศจากชนชั้นความขัดแย้งต่างๆ จะหมดไป ในส่วนที่แตกต่างนั้น สรุปได้ว่า 1) แม้ว่าวัตถุประสงค์มากซ์จะมีความสอดคล้องกับชาตรีในด้านอัตถิภาวนิยมคือให้การยกย่องคุณค่าอัตถิภาวะของมนุษย์เพื่อดำเนินไปสู่จุดหมายให้ตลอด แต่ในตอนท้ายมากซ์กลับเอาคุณค่าแห่งอัตถิภาวะของมนุษย์เข้าอยู่ภายใต้อิทธิพลของเศรษฐกิจ ทำให้เสรีภาพของมนุษย์ถูกจำกัด ทศณะเช่นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในการที่ชาตรีจะนำเอาปรัชญาของมากซ์มาอธิบายความเป็นไปของสังคม หรือ ขบวนการทางประวัติศาสตร์ตามแนวความคิดของชาตรีซึ่งยึดถือเสรีภาพแห่งปัจเจกบุคคล 2) ในด้านการอธิบายมนุษย์ แนวคิดของชาตรีกับมากซ์มีความต่างกันตรงที่ มากซ์สนใจศึกษามนุษย์ในขณะที่อยู่วัยหนุ่มเท่านั้น แต่ชาตรีให้ความสำคัญกับปัจเจกชนและครอบครัวด้วย เพราะเป็นข้อเท็จจริงหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ที่นำไปสู่จุดหมายที่ดีกว่าเดิมและเกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ของทุกคน 3) การที่มากซ์สนใจศึกษามนุษย์ในขณะที่มีมนุษย์อยู่ในวัยหนุ่มเท่านั้น ทำให้เขาละม้ายเด็กของคนไปทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์กับอันยภาวะ (alienation) หรือกล่าวได้ว่าอันยภาวะทำให้มนุษย์มีตัวตนขึ้นเป็นครั้งแรกในการทำงานของเขา แม้ว่าการกระทำของมนุษย์นั้นได้มีมาก่อนหน้านั้นแล้ว คือ ตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อมนุษย์รับรู้ถึงอันยภาวะ มนุษย์จะต้องแก้ไขเงื่อนไขอันบกพร่องนี้เพื่อก้าวไปสู่จุดหมายคือการสร้างประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างกับชาตรีตรงที่ ถ้ามองจากมุมมองของชาตรี แนวคิดของมากซ์ได้ละเลยที่จะศึกษาลักษณะของมนุษย์แต่ละคน เพื่อเข้าใจความเป็นมนุษย์ อันจะนำไปสู่การศึกษาปัญหาของกลุ่มหรือ

ชนชั้น การเริ่มศึกษาจากกลุ่มเลยที่เดียวเป็นการมองข้ามความสำคัญของปัจเจกบุคคล เพราะชาตรีเคยอธิบายมาแล้วว่าปัจเจกบุคคลเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดสังคม 4) แม้ว่าความคิดบางอย่างในเรื่องการปฏิบัติของทั้งสองท่านจะสอดคล้องกัน แต่ชาตรีก็ต้องประสบปัญหาหลายอย่างซึ่งเขาอาจจะยอมรับได้ เมื่อพิจารณาถึงการนำ เอาปรัชญาของมากซ์ไปใช้ปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขาได้เห็นการนำเอาปรัชญาของมากซ์ไปใช้ในประเทศสหภาพโซเวียตรัสเซีย ชาตรีได้เริ่มเห็นอันตรายจากอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งพยายามสร้างความคิดว่าการสร้างพรรคเป็นการสร้างแกนนำการปฏิบัติ แต่หลังจากปฏิบัติล้มล้างชนชั้นเดิมแล้วอำนาจของพรรคกลับมีมากขึ้น และ 5) ชาตรีเห็นว่าการปฏิบัติแบบมาร์กซิสต์เป็นเพียงการสร้างอำนาจการปกครองเด็ดขาดของคณะปฏิวัติอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น รูปแบบเช่นนี้จึงเป็นการสร้างความคับข้องใจเพิ่มขึ้นจากความคับข้องใจที่ได้จากการดำรงชีวิตในระบบเก่า

สรุป

ประเด็นหลักของผลการวิจัยในครั้งนี้ก็คือ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเสรีภาพของมากซ์และชาตรี พบว่า มีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงและแตกต่าง ทั้งนี้เป็นเพราะแนวคิดเสรีภาพของมากซ์และชาตรีต่างให้คุณค่าในเรื่องอันยภาวะ เพียงแต่อันยภาวะของมากซ์อิงอยู่กับเสรีภาพทางสังคม โดยเฉพาะสังคมชนชั้นกรรมาชีพและนายทุน ส่วนอันยภาวะของชาตรีอิงอยู่กับเสรีภาพในส่วนบุคคลโดยมาพร้อมกับความรับผิดชอบ

อภิปรายผล

การที่มากซ์และชาตรีเห็นร่วมกันว่า วัตถุประสงค์ด้านอัตถิภาวนิยมควรเป็นไปเพื่อการยกย่องคุณค่าอัตถิภาวะของมนุษย์ สามารถอภิปรายได้ว่า ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาพลังการผลิต โครงสร้างสังคม ซึ่งได้แก่ความคิดทางการเมือง ปรัชญา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ

ความนึกคิดต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นผลผลิตของมนุษย์ทั้งสิ้น จนอาจกล่าวได้ว่าถ้าหากปราศจากมนุษย์รูปการทางความคิดเหล่านี้จะไม่สามารถพัฒนาไปได้เลย เพราะรูปการทางความคิดเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่เป็นขบวนการแยกอยู่เฉพาะในตัวมันเอง สิ่งเหล่านี้จึงต้องเป็นสิ่งที่มีความอยู่ในความคิดของมนุษย์ มนุษย์ไม่ได้มาจากสวรรค์หรือมิได้อยู่ในพระบัญชาของพระเจ้า แต่มนุษย์สร้างตัวมนุษย์เอง มากซ์เริ่มต้นศึกษามนุษย์จากชีวิตจริง แล้วแสดงให้เห็นว่าสิ่งที่เรียกว่าอุดมคติเกิดขึ้นจากชีวิต ชีวิตไม่ได้ถูกกำหนดโดยอุดมคติ แต่อุดมคติต่างหากที่ถูกกำหนดโดยชีวิต ส่วนการจะอธิบายว่ามันเกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น ต้องศึกษาถึงสาเหตุที่เป็นจริงของชีวิต ซึ่งขึ้นอยู่กับขบวนการผลิตทางเศรษฐกิจนั่นเอง เมื่อพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิตพัฒนาไป ความคิดและผลผลิตทางความคิดก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผลที่ได้ก็คือการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย พลังทางการผลิตนั้นหมายถึง “เครื่องมือของการผลิต อุปกรณ์ แรงงานที่ได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจขึ้นมา และประชาชนที่ทำงานในกระบวนการของการผลิตตามพื้นฐานของประสบการณ์การผลิตในระดับหนึ่ง” พลังทางการผลิตจะผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ที่ประชาชนเข้าไปสู่แนวทางของการผลิตมูลค่าเศรษฐกิจนั้น ซึ่งเรียกว่าความสัมพันธ์การผลิต” ตัวอย่างเช่นเมื่อมีการค้นคิดเครื่องจักรทันสมัยขึ้นมาเป็นพลังการผลิตในระบบทุนนิยม มันก็จะทำให้โครงสร้างทางการเมือง กฎหมาย ปรัชญา ศิลปวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องกันกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งนี้ เพราะทัศนะเช่นนี้มีพื้นฐานความคิดว่ากิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นกิจกรรมพื้นฐาน เพราะมนุษย์ชาติต้องกิน ดื่ม มีที่พัก และเครื่องนุ่งห่มเสียก่อน จึงจะสามารถสนใจติดตามการเมือง วิทยาศาสตร์ ศาสนา ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์

จากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของมากซ์ และชาร์ตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1) ประยุกต์ใช้แนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ แนวคิดเสรีภาพของคาร์ล มากซ์ ได้รับอิทธิพลจากวิธีคิดแบบวิภาษวิธีหรือไดอะเล็กติก วิธีคิดในเชิงวิภาษวิธีนี้มีประโยชน์อย่างมากในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสร้างสรรคความคิดในการรับใช้สังคมเพื่อนมนุษย์ เมื่อเราเริ่มมองผ่านระบบสังคมนิยม (ปัจจัยการผลิตของส่วนรวม ไม่มีชนชั้น) ของมากซ์ สิ่งที่เราต้องตั้งคำถามต่อไปคือ “ปัจจัยการผลิตของส่วนรวม ไม่มีชนชั้น” ที่เป็น “บทตั้ง” (Thesis) นี้จะสามารถทำให้เกิดคุณภาพชีวิตในสังคมนิยมได้อย่างไร ตรงจุดนี้ต้องอาศัยฐานคิดของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คืออาจต้องตั้งคำถามให้ก้าวผ่านคติในเชิงแข่งขันแบบทุนนิยม เช่น จากที่ตั้งคำถามว่า “ระหว่างระบบทุนนิยมกับสังคมนิยม ระบบไหนดีกว่ากัน” ให้เปลี่ยนเป็นเราจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตในระบบทุนนิยมกับสังคมนิยมได้หรือไม่ อย่างไร” ตรงจุดนี้จะเกิด “บทแย้ง” ที่อาจเห็นแย้งที่ชนะเก่าในเชิงการถกเถียงเพื่อเอาแพ้เอาชนะหรือแข่งขันชิงดีชิงเด่นทางความคิด เพราะอาจเห็นว่ามันไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มนุษย์ควรจะได้รับ เพราะหากพิจารณาถึงปัญหาที่ผ่านมากับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เรามักมุ่งเน้นทางด้านกฎหมาย โดยเพิ่มข้อกฎหมายจนมากเกินความจำเป็น ทำให้เกิดการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของคนในสังคมโดยใช้เหตุหรือเพิ่มโทษทางกฎหมายจนก่อให้เกิดช่องโหว่ที่จะเกิดการกลั่นแกล้งคนดีให้กลายเป็นคนเลวที่ต้องรับโทษหนัก นอกจากนั้นยังมีการร่างกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่ง แต่ทำลายผลประโยชน์ส่วนรวม สิ่งเหล่านี้ที่เกิด ขึ้นเป็นข้อเท็จจริงหนึ่งที่ทำให้เราเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของการแก้ปัญหาสังคมด้วย

ระบบกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายอาจมีประโยชน์ในการรักษาสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน แต่ระบบที่ถูกสร้างขึ้น แม้ว่าจะมีระบบที่ดีเพียงใดก็สามารถกลายเป็นเครื่องมือของคนฉลาดแต่แกมโกงได้ เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่ระบบ แต่อยู่ที่คนคุมระบบ มีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่ คิดถึงคุณภาพชีวิตของตนเองและส่วนรวมหรือไม่ และคุณภาพชีวิตใน ความหมายของเขาเหล่านั้นนิยามว่าอย่างไร หลายคนอาจเข้าใจว่าคุณภาพชีวิตคือการมีบ้านหลังใหญ่ มีรถหรูขับ มีวัตถุสิ่งของราคาแพงสะสมอยู่มากมาย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงคุณภาพของวัตถุทั้งสิ้น ไม่ใช่คุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตที่แท้จริงจะต้องเกิดขึ้นกับชีวิตของเราจริง ๆ นั่นคือ การมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง การมีสุขภาพจิตดี การมีสุขภาพจิตที่ดี ปัญหาที่มีคุณภาพคือประกอบด้วยพลัง 4 ได้แก่ พลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหา

ดังนั้น “บทแย้ง” (Anti-thesis) อาจเกิดขึ้นว่า กฎหมายไม่สามารถแก้ปัญหาคอร์รัปชันได้ ไม่ว่าจะเป็ระบบทุนนิยมหรือสังคมนิยม หากผู้ที่ควบคุมระบบไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่คิดถึงคุณภาพชีวิตของส่วนรวมเป็นเป้าหมายแล้ว จะระบบไหนก็ล้มเหลวทั้งนั้น แต่ถ้าผู้ควบคุมระบบมีคุณธรรมจริยธรรม มีธรรมาภิบาลในการบริหารปกครอง จะเป็นระบบใดก็ดีทั้งนั้น และจะก่อให้เกิด “บทสรุป” (Synthesis) โดยใช้พลังแสวงหาเพื่อการนำสิ่งที่ขาดหาย คือ การอบรมบ่มนิสัยให้คนเกิดคุณธรรมจริยธรรมเข้ามาเป็นเกณฑ์เสริมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้หลักนิติธรรมเป็นเกณฑ์หลักที่มีสภาพบังคับโดยชอบธรรม คือ ไม่ละเว้นหรือเลือกปฏิบัติ กฎต้องเป็นกฎ และกฎเหล่านี้ต้องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎด้วยก็จะยิ่งแสดงให้เห็นถึงพลังร่วมมือ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักธรรมาภิบาล และหลักการทรงงานด้วย

“บทสรุป” ในวิชาชีวิตนี้จะเป็นบทสรุปที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดพลัง 4 ของปรัชญาหลังนวยุคสายกลางตลอดกระบวนการคิด คือ เน้นการ

สร้างเครือข่ายสังคม (Community) เพื่อการรับรู้ปัญหาาร่วมกัน การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงออกทางความคิดเห็น การวางแผนร่วมกัน การแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน รับผิดชอบประโยชน์ร่วมกัน และร่วมประเมินผลหรือตรวจสอบร่วมกัน แต่ละคนล้วนมีพลังสร้างสรรค์ในการแสดงออกที่ต่างกัน จึงแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างอย่างสร้างสรรค์ สิ่งใดที่เห็นว่าเหมือนกันก็นำมาปฏิบัติร่วมกัน สิ่งใดที่เห็นต่างก็ให้ถือเป็นพรสวรรค์ของแต่ละฝ่าย เมื่อความสร้างสรรค์ได้เบียดเบียนผู้อื่นในกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นก็รู้จักใช้พลังปรับตัว เพื่อปรับส่งคุณค่าที่ดีสู่กันและกัน เพื่อความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจกันเป็นหนึ่งเดียว สิ่งที่ขาดหายก็ใช้พลังแสวงหาเข้ามาขับเคลื่อนให้เต็มเต็ม

2) ประยุกต์ใช้แนวคิดเสรีภาพของมอง ปอล ชาตร์ แนวคิดเสรีภาพของมอง ปอล ชาตร์ ที่น่าสนใจได้แก่ การหลุดพ้นจากอัญภาวะได้นั้น มนุษย์ต้องมีความกล้า 3 อย่าง ก็คือ กล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำด้วยความ รับผิดชอบ หลัก 3 กล้านี้เป็นปัญญาระดับแก้ปัญหาชีวิต เพราะเป็นพื้นฐานทางปัญญาทำให้เกิดปัญญาในระดับทำมาหากิน และปัญญาในระดับเข้าใจโลกและชีวิต เนื่องจากการเล่าเรียนศิลปวิทยาเพื่อการประกอบอาชีพ หรือการหาคำตอบในเรื่องของโลกและชีวิต มนุษย์ย่อมพบกับปัญหาและอุปสรรคนานาประการ ปัญญาในระดับนี้จะช่วยเป็นพลังผลักดันให้การทำมาหากินและการพยายามเข้าใจโลกและชีวิตดำเนินไปด้วยดีบนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นยึดหลักการ 3 กล้า คือ กล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ และกล้าลงมือทำด้วยความรับผิดชอบ หลัก 3 กล้านี้เองคือ คุณค่าที่ผู้ศึกษาวิชาจริยศาสตร์จะได้รับ เพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตทั้งโดยส่วนตนและโดยส่วนรวม

หลัก 3 กล้าดังกล่าวนี้ เมื่อนำมาประยุกต์ใช้จะต้องประยุกต์บนสัจพจน์ปัญหา

คือ แก้ปัญหาอย่างมีสติสัมปชัญญะ มีความรู้สึกตัว เริ่มตั้งแต่การกล้าเผชิญปัญหา ต้องเป็นการกล้าเผชิญปัญหาด้วยความเข้าใจ ไม่ใช่ความกลัวความกังวล หากใช้ความกลัวกังวลเป็นตัวขับเคลื่อนจะไม่เกิดการกล้าเผชิญปัญหาเพื่อยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น แต่จะเป็นการโยนปัญหาไปให้คนอื่นหรือสิ่งอื่น ซึ่งไม่เกิดการแก้ปัญหาที่ต้นตอ เป็นการแสดงถึงความซึ่ขลาดของมนุษย์ เช่น เมื่อเกิดสงครามศาสนา ก็โยนความผิดให้กับศาสนาหรือศาสดาของแต่ละศาสนาว่าสอนไม่ดี เป็นศาสนาที่มีความขาดตกบกพร่อง แต่ไม่เคยยอมรับตัวเองว่ามีข้อขาดตกบกพร่องหรือไม่ ไม่ยอมรับความเป็นจริงว่าแท้จริงแล้วสงครามที่เกิดขึ้นมันเป็นสงครามของมนุษย์ที่มีความยึดมั่นถือมั่นว่าศาสนาของตนเท่านั้นที่ถูกต้อง ศาสนาอื่น ๆ สอนผิดหมด หรือเวลาที่เกิดปัญหาก็บองค์กรหรือประเทศชาติก็มักไปโทษว่าปัญหาเกิดจากระบบ ทั้ง ๆ ที่คนควบคุมระบบที่ทำให้เกิดปัญหานั้นก็คือมนุษย์ที่ซึ่ขลาดนั่นเอง เพราะไม่กล้าเผชิญหน้ากับตัวเอง ไม่กล้าก้าวข้ามอดีตตัวเอง มีปัญหาก็โยนความผิดให้กับองค์กรบ้าง ระบบบ้าง คนอื่นบ้าง เพื่อให้ตัวเองรอด

เมื่อกล้าเผชิญปัญหาด้วยความเข้าใจ ไม่ใช่จากสัญชาตญาณของความกลัว ความมีสติสัมปชัญญะจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์ วิจัย กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ รู้เหตุรู้ปัจจัยว่าสิ่งใดเป็นไปได้หรือเป็นไปได้ไม่ได้อย่างไร รู้ว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ ณ สถานการณ์และเวลาที่เกิดขึ้น มีความรอบคอบ รู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์ ซึ่งคนที่ทำได้ถึงระดับนี้ถือว่าเป็นระดับวิญญูชน คือ ผู้รู้ดีชั่วตามปกติ สามารถประเมินวิธีปฏิบัติได้อย่างแจ่มแจ้ง มีหลักการที่น่าเชื่อถือ แม้มีโอกาสพลาดก็มีมาตรการป้องกัน ประระเตรียมไว้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติและมีไหวพริบปฏิภาณ

เมื่อกล้าเผชิญปัญหา กล้าประเมินวิธีปฏิบัติ ก็ลงมือทำด้วยความรับผิดชอบ คือทำด้วยความมีสติรู้ตัว ทำเพื่อให้ ทำเพื่อธรรม ไม่ใช่ทำเพื่อเอาผลประโยชน์เข้าตัว ถึงแม้ว่าผลประโยชน์จะ

เป็นสิ่งจำเป็นแต่ก็เป็นเพียงผลพลอยได้ที่จะต้องได้รับอยู่แล้ว คือใครทำใครได้ แต่สิ่งที่สำคัญใจของเราต้องรักษาให้ดี ถ้าเรามีความอยากมาก สมองจะไม่ปลอดภัยเพราะจิตใจมีติดบอด การทำเพื่อธรรมหรือมีธรรมเป็นเป้าหมายช่วยให้เรามีสติ รู้จักหยิบเอาข้อดีของทุก ๆ ทางมาปฏิบัติ เมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นที่จุดใดก็จะคิดแก้ไข ไม่คิดแก้ตัวแล้วโยนความผิดบาปไปที่คนอื่น องค์กร หรือระบบ บุคคลเช่นนี้เป็นผู้นำที่น่ายกย่อง เป็นมหาบุรุษที่ประเสริฐยิ่ง

กล่าวโดยสรุป การวิธานงานวิจัยดังที่อธิบายมานี้ ในส่วนของมากซ์เป็นการวิธานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมเป็นหลัก ส่วนของชาตรีนั้นเป็นการวิธานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองเป็นหลัก ซึ่งหากนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความสมดุลอย่างต่อเนื่อง ย่อมเกิดทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ของสังคมส่วนรวมได้ เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาประเทศชาติ ให้มั่นคง และยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดเสรีภาพของมากซ์ และชาตรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า การศึกษาเพื่อค้นหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์และชนชั้นของมนุษย์ ควรต้องศึกษาปัจเจกบุคคลและครอบครัวอันเป็นเสมือนตัวกลางระหว่างชนชั้นกับปัจเจกบุคคล โดยข้อเท็จจริงแล้วครอบครัวก็อยู่ในขอบข่ายการเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์ และยังเป็นเสมือนสิ่งสมบูรณ์ในความมืดบอดของวัยเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กเจริญวัยขึ้นภายในขอบเขตของครอบครัว ครอบครัวคือสังคมหน่วยย่อยที่สุด สังคมที่เด็กจะเข้าใจมากที่สุดก็คือครอบครัว คราวอันอยู่ใกล้ชิดกับตัวเด็กมากที่สุด ดังนั้นควรจะให้ความสนใจศึกษาครอบครัวด้วย แทนที่จะให้ความสนใจแต่เพียงสังคมอันกว้างขวางกว่า เพราะครอบครัวก็เป็นหน่วยย่อยของสังคม ย่อมเป็นตัวแทนลักษณะบางอย่างของสังคมได้ ลักษณะเหล่านี้คือลักษณะที่เด็กจะได้เรียนรู้ก่อนที่จะ

จะเข้าใจความเป็นไปของสังคม การที่ได้รู้ได้เห็นได้เรียนรู้
ลักษณะภายในครอบครัวที่แตกต่างกัน ทำให้
บุคลิกภาพของเด็กซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลจาก
ครอบครัวต่างๆ แตกต่างกันไปด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อ
การวิจัยต่อไปโดยแนวทางการวิจัยเชิงปรัชญานั้น
ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดงานวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาสนับสนุน
แนวคิดทางเศรษฐกิจของคาร์ล มากซ์ กับ อัดัม
สมิธ

2. ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาสนับสนุน
แนวคิดทางการเมืองของคาร์ล มากซ์ กับ นิโคลาส
มาเคียเวลลี

เอกสารอ้างอิง

Brenkert, G. G. (1979). Are workers forced to sell their labor power? *Philosophy & Public Affairs*.14(1).

Easton, L. D., and Guddat, K. H. (1967). ed. & Trans. *Writings of The Young Marx on Philosophy and Society*. New York: Doubleday & Co. Inc.

Copleston, C. F. (1974). *A History of Philosophy*. V.IX. London Search Press.

Marx, K. (1977). *Selected writings*. trans. David McLellan. Oxford University Press.

Sartre, P. J. (1972). *Being & Nothingness*. trans. Hazel E. Barnes. London: Methuen & Co. Ltd.

Sartre, P. J. (1976). *Being & Nothingness*. Trans. Hazel E. Barnes London: Methuen & Co. Ltd.